

Intro voor bij de start van het jury rapport

Dit jaar heeft de jury net iets meer dan 100 boeken gelezen, 102 om precies te zijn! We weten niet zeker of dit aantal te maken heeft met het feit dat sommige schrijvers in het voorjaar ineens tijd hadden, maar het aantal verwijzingen naar de Covid-crisis was enorm, was het niet in de tekst dan wel in het voorwoord of de inleiding. Met natuurlijk de vermelding dat juist dit boek juist nu, in deze uitzonderlijke tijden, extra relevant was.

Meer dan 100 boeken. Wie zijn nu die lettervreeters? De jury bestond dit jaar uit: Gérard Brockhof, Martin Groenhuis, Martijn Jansen, Marguerithe de Man, Odette Moeskops, Jacco van Uden en Paul Vergeer

De jury heeft een schema voor het af- en aantreden van leden. Concreet betekent dit dat het dit jaar het laatste jaar was voor Martin, onze filosoof en Paul ons 'doorsnee' Ooa-lid zoals hij zichzelf altijd benoemd. En dat betekent dat we ruimte hebben voor nieuwe, leesgrage juryleden. Ooa-leden die belangstelling hebben om vanaf deze zomer toe te treden tot de jury kunnen dat kenbaar maken.

Met meer dan 100 boeken kunnen we met recht zeggen dat de doelstelling die vanaf de oprichting van de jury centraal stond: het bevorderen van het schrijven van Nederlandse vakliteratuur gehaald is.

Schrijven doen wij organisatieadviseurs dus wel. Meer zorgen maken we ons om de doelstelling om het lezen van vakliteratuur te bevorderen. Deze doelstelling hebben we dit jaar een extra impuls proberen te geven door het organiseren van de 'leespods' waarin groepjes lezers met elkaar een boekbespreking hielden over een van de boeken uit de top 10. Voor velen bleek het lezen van het boek *voorafgaand* aan de bespreking echter al een pittige uitdaging.

Vanzelfsprekend hebben we dit proces geëvalueerd. Op basis daarvan hebben we besloten de volgorde om te draaien. De top 10 van de Ooa heeft immers de pretentie om de leeslijst samen te stellen van de in het Nederlandstalige gebied verschenen vakliteratuur die je zou moeten lezen om bij te blijven. Juryleden zijn misschien geen doorsneelezers maar met collega's gelezen boeken bespreken verrijkt je begrip en je blik op het boek. Samen zie je meer.

Wat viel op in de oogst van dit jaar

In grote getalen doorgedrongen tot de lijst zijn de boeken waarin afscheid en afstand wordt genomen van het neo-liberale discours. Sowieso hebben we meer boeken op de lijst dan voorheen waarin trends en ontwikkelingen in de samenleving centraal staan. Als jury zijn we van mening dat je als adviseur je werk in organisaties niet goed kunt doen zonder bewustzijn van de wisselwerking tussen organisaties en de samenleving. Een thema dat ook besproken werd in de laatste Ernst Hijmanslezing door Hans Vermaak. Adviseren en veranderen is méér dan adviseren en veranderen. Het is mede vormgeven aan de maatschappij waarin we leven.

Daarmee doemen ook vragen op met betrekking tot de grens van ons vak. Is er überhaupt wel zo'n grens? Als jury voelen we ons vrij om door onze selectie van boeken mede het gesprek over thema's die wel/niet meer/minder van belang zijn voor het vak van adviseurs te agenderen.

Een ontwikkeling waar we verheugd over zijn is de toename in de laatste jaren van het aandeel organisatiekundige boeken. Hadden we eerdere jaren vaak nog wat hyperige boeken over zelforganisatie en een waaier aan nieuwe organisatieconcepten die als oplossing voor alles gepresenteerd werden, inmiddels zijn we toe aan de tweede generatie boeken in dat domein. Gebaseerd op beter onderzoek, doorleefdere ervaring en met aandacht voor beperkingen. Met veranderen als middel om te komen tot verstandig organiseren en niet (zoals de afgelopen jaren soms leek) als doel op zich.

Het aantal boeken over leiderschap bleef min of meer stabiel. Waarbij wel talloze aspecten van leiderschap de revue passeren. Het aantal bijvoeglijk naamwoorden (coachend, dienstbaar, beziel, succesvol, innovatief, strategisch, horizontaal... etc etc) lijkt eindeloos en elk jaar is er kennelijk weer ruimte voor nieuwe titels..

De schrijfkorts die heerste heeft dus deels meer van hetzelfde voortgebracht. Alsof Corona maakte dat velen alsnog hun lang gekoesterde wens een boek te schrijven in vervulling konden laten gaan. Want wat opviel is dat we dit jaar weinig écht nieuwe thema's zagen. Met één uitzondering. Opvallend was het grote aantal boeken over wellbeing en happiness in organisaties. Een relevant thema, zeker, maar verdient nog een 'beter' boek. In de vormgeving viel vooral de doorzettende trend van de '(persoonlijke) casus als rode draad' op met dit jaar zelfs een heuse 'organisatie-roman'. Benieuwd of die de komende jaren navolging krijgt.

Het was dus vooral in kwantitatief opzicht een topjaar... maar gelukkig bleef er na grondige selectie ook in kwalitatief opzicht een mooie top 10 over op basis van selectie op de volgende vijf criteria:

- Biedt het boek een vernieuwend inzicht, een ander perspectief of een kritische reflectie, kortom: *geeft het boek te denken?*
- Sluit het aan bij actuele thema's in de samenleving waar organisaties zich toe moeten verhouden? Oftewel: *is het boek maatschappelijk relevant?*
- Is het boek goed onderbouwd, heeft de auteur zelf onderzoek gedaan en heeft hij of zij eigen denkwerk verricht, m.a.w.: *is het boek oorspronkelijk?*

- Is het boek *toepasbaar* in de praktijk van de organisatieadviseur? Kan de gemiddelde Ooa-adviseur ermee aan de slag?
- En tot slot: is het boek *toegankelijk* geschreven en ziet het er goed verzorgd uit?

Het rapport

De eerste 4 boeken die zo aan bod komen vertellen ons iets over de veranderende maatschappelijke context van organisaties. Daarna begeven we ons meer in de organisatie en naar onszelf als actor.

- 1: Uit het aanbod van boeken dat er dit jaar was over het falen van het politiek-economisch denken heeft **Fantoomgroei van Sander Heijne en Hendrik Noten** een plek in de top 10. Op het criterium maatschappelijk relevant scoort dit boek hoog. We benoemden dat net al. De afgelopen jaren verscheen veel nicheliteratuur over de politiek-economische ontwikkelingen de samenleving die effect hebben op het denken in organisaties.

Dit boek, zorgt dat je in een klap weer bij bent. De vertaling naar 'wat nu' op organisatieniveau wordt door de auteurs in mindere mate opgepakt en zal je als adviseur dus zelf moeten doen. Inmiddels daarbij mogelijk nog aangespoord door het nieuwe tv-programma 'Scheefgroei in de polder' dat op dit boek gebaseerd is.

- 2: Een boek waar we dit jaar niet omheen konden is **Wit is nu aan zet van Lida van den Broek**. Modern racisme kent vele vormen, is vaak subtiel, en volgens de plegers onbedoeld. Maar ook onbedoeld racisme is racisme. Wij witte mensen zitten door onze socialisatie, vol stereotype beelden over anderen. Tegelijkertijd zijn we ons niet bewust van onze rugzak vol witte privileges die maakt dat we de wereld vanuit ons standpunt bekijken. Witheid is een positie stelt de schrijver met structurele en institutionele voordelen van die privileges. Een positie die de weerstand verklaart die wordt opgeroepen als witte mensen, geconfronteerd worden met het idee van die witte privileges en hun eigen racisme. *Wit is nu aan zet* is een boek dat ongemakkelijk is om te lezen, het roept op tot introspectie, want hoewel iedereen van zichzelf zal zeggen geen racist te zijn doen we er allemaal aan mee. Het boek is niet geschreven voor adviseurs maar de maatschappelijke relevantie maakt dat we vinden dat het op de leeslijst van adviseurs niet mag ontbreken.

- 3: **Een draad in het weefsel van Ellen Boleij** is de handelseditie van een proefschrift gebaseerd op het gedachtegoed van Hannah Arendt. Dat gedachtegoed is natuurlijk niet nieuw maar wel goed weergegeven en vertaald naar een goede overheid. Het mooie beschouwende verhaal zet je aan het denken en sluit aan op de actuele vraagstukken van de overheid die we dit jaar in de pers zagen, zoals de toeslagenaffaire.

De essentie van het boek is het sluiten van de feedback cirkel, uitvoering – politiek en de cruciale rol van de professionals daarin als handelende actoren. Voor adviseur werkend in overheden, uitvoeringsorganisaties en andere procedureel werkende organisaties geeft het boek handvatten om mee aan de slag te gaan in hun praktijk. Het boek is helaas vrij liefdeloos vormgegeven. Iets dat we als jury betreuren.

- 4: Van geheel andere aard is de **Platformrevolutie van Martijn Arets**. Dit boek is geschreven door iemand die zich zichtbaar jarenlang in het fenomeen platformen verdiept heeft. Hij geeft aan dat hij geen platformoptimist of -pessimist wil zijn maar wel de realist die zo objectief mogelijk schrijft. Een te verdedigen positie maar het gesprek in de jury ging toch ook over het feit dat meer aandacht voor de schaduwzijdes van platformen wel op zijn plek was geweest. Het boek is geen *how to*-boek, daarvoor moet je elders zijn, zegt de auteur zelf. Hoewel de *usual suspects* worden besproken zoals , airbb, uber etc, komen er ook vele andere meer lokale initiatieven in langs en gaat het ook over de mislukkingen. Het boek is vlot geschreven en als lezer word je goed meegenomen in de vraag wat platformen zijn en hoe die in al hun variëteit werken. Wat dat betreft een nuttig en relevant boek voor alle adviseurs.

Dan van de maatschappelijke context naar de organisatie zelf

- 5: Wat moet je nu als organisatie in die turbulente omgeving? Daar gaat **De strategie van de kreeft van Yousri Mandour, Dorien van der Heijden en Sven Turnhout** over. Een leuk boek, lekker geschreven. Verwijst naar meerdere boeken die dit jaar ook in de lijst staan. Werken met een metafoor is altijd risicovol: is het een mooie metafoor en goed uitgewerkt?, of is het een beeld dat toepassing zoekt? Dit boek is en-en. Het boek geeft op praktische wijze invulling aan strategie maken in de vuca wereld en geeft context aan experimenteren, *lean canvas* methodes en dergelijke. Het staat volgens ons misschien iets te vol met handige lijstjes en modelletjes . Allemaal niet persé vernieuwend maar wel goed en logisch samengebracht. En fijn voor de adviseur met de 'en hoe doe ik dat nu'-vraag.
- 6: Van strategie naar organiseren. **De supportorganisatie van Jirstin Beenhakker** is een boek dat duidelijk vanuit een rijke praktijkervaring is ontstaan en gelukkig niet de wenselijke werkelijkheid van zelforganisatie bejubelt maar een realistisch beeld schetst. Elke adviseur die met zelforganisatievraagstukken aan de gang gaat zou dit boek moeten lezen, want het is nog steeds een actueel thema in organisaties dat tot veel gedoe leidt. Het centraal zetten van het werk, minder veranderen en meer doen spreekt aan. Een kalm, genuanceerd boek. Onderbelicht in het boek is de vraag waarom wendbaarheid nu eigenlijk het hoogste goed is.
- 7: Anders organiseren vraagt ook om andere vormen van het samenspel in leiderschap in organisaties. **Leading from the middle van Koen Marichal, Daan Sorgeloos en Jesse Segers** is een intelligente en zichtbaar doorleefde analyse van de plek van de midden manager. Een rol waar vaak eendimensionaal over gesproken en geschreven wordt. De in het boek gepresenteerde twee bij twee matrix, het favoriete model van adviseurs, rekt dat beeld op naar 4 goede en met vlotte pen geschreven herkenbare persona's, gebaseerd op de praktijkervaring van de auteurs. De rol van de midden manager is geen eenduidige rol. De jury vraagt zich wel af wat er in de overzichtelijke matrix verloren gaat aan rijkdom. De meerwaarde van het boek zit in het feit dat het samenspel top-middenmanagers integraal wordt uitgewerkt.

- 8: Joost Kampen** heeft het thema verwaarlozing in Nederland op de kaart gezet. **Adviseren in verwaarloosde organisaties** is al zijn derde boek, een knappe prestatie om weer een top 10 boek te schrijven. Kampen agendeert een thema dat een blijvende plek in ons vak zal houden. De jury is van mening dat verwaarlozing een thema is waar elke adviseur over gelezen moet hebben als tegenwicht tegen te veel positiviteit en optimisme. Het is wel verstandig om eerst andere organisatie en veranderkundige bagage op te bouwen. Verwaarlozing is materiaal voor de fijnproever en het instrumentarium van Kampen dient met groot gevoel voor nuance gehanteerd te worden. De jury is altijd gecharmeerd van goed uitgewerkte boeken waarin de schrijver reflecteert op zijn eigen praktijk om zijn kennis te verspreiden.
- 9: Onmacht van Leike van Oss en Jaap van't Hek.** Een boek met een interessante titel. Ontroerend zelfs, gaf een van de juryleden aan. Een boek over wat ons overkomt in de samenleving, in organisaties en in ons werk. Ook in dit boek aandacht voor de thematiek waar we het eerder in dit juryrapport over spraken, de invloed van het eenzijdig economisch denken in organiseren. Dit jaar was Onmacht het meest controversiële boek in de Jury besprekingen. Dat zien we als een pluspunt: het zet aan tot denken en reflectie. Onmacht is een relevant thema, veel adviseurs herkennen het. Het is een knappe prestatie van deze auteurs die meerdere top 10 boeken hebben geschreven: zij agendeerden thema's die voor ons vak, blijvende waarde hebben. Onmacht is hier een nieuwe loot aan de stam. Echter, delen van de het boek zijn ook een herhaling van vorige boeken en dat kan misschien ook niet anders. Maar dat gezegd hebbend. Het boek is prettig en makkelijk leesbaar geschreven en bevat concreet handelingsrepertoire om mee aan de slag te gaan.
- 10: Socrates op sneakers** is een leuk, beeldend, humorvol en vlot geschreven boek over Socratische gespreksvoering en goede gesprekken in het algemeen. **Elke Wiss** heeft een helder persoonlijke stijl en neemt je mee. Geen nieuw onderwerp, dat kan ook niet anders met een oude Griek, maar wel op een moderne wijze beschreven. De Socrates uit dit boek lijkt een recent geboren held, op sneakers. Niet specifiek geschreven voor maar wel uiterst bruikbaar voor adviseurs, zowel beginnende als meer ervaren. Het is nooit te laat voor de vaardigheid van het stellen van die vraag! Misschien vraagt dit wel meer moed dan ooit. Het boek is prikkelend, door bijvoorbeeld ook te pleiten tegen empathie en voor het bewaren van afstand.

De winnaar.....

Het was een Corona-jaar waarin alles anders was. Waar niets meer vanzelfsprekend bleek en veranderingen noodzakelijk, geforceerd maar daarom vaak ook juist verrassend snel en soepel tot stand kwamen. Een jaar dat veel perspectieven deed kantelen. Een jaar waarin lang aanwezige maatschappelijke thema's uitvergroot, verscherpt en onontkoombaar in beeld kwamen. Een jaar dat schreeuwt om fundamentele reflectie op leven, op werk, op organiseren, op leiderschap en vakmanschap. En daarmee een jaar waarin het open maken en openhouden van belangrijke vraagstukken en van onze posities daarin misschien wel het enige houvast is dat we echt moeten koesteren.

Wat betekent dat? Alle thema's verdienen de schijnwerpers. Grote maatschappelijke vraagstukken vragen om kritisch te kunnen kijken naar trends en ontwikkelingen, inclusief die in organisaties. En om onze eigen rol en ons eigen handelen voortdurend te onderzoeken. Niet altijd overal direct een mening over hebben.

Daarom heeft de jury geen keuze willen maken voor een enkel thema, maar voor bagage die elke adviseur nodig heeft in het vak, om deze thema's in de context van organisatievraagstukken te kunnen adresseren. In deze tijd is dat meer nodig dan ooit. Grote thema's vragen om kleine vragen. Die helpen bij het bevragen van de steeds meer gesloten, 'gestolde' verhalen en van mensen die elkaar steeds minder goed lijken te begrijpen, van oplopende tegenstellingen

Dat heeft de jury ertoe gebracht om **Socrates op sneakers** tot winnaar van de Ooa Boek van het jaar 2021 uit te roepen. Want de juiste vraag maakt verschil. En een echte vraag stellen is knap lastig.

Elke hierbij van harte gefeliciteerd. Jij en de andere auteurs hebben allemaal al bloemen thuisgestuurd gekregen want met een plek in de top 10 ben je al een winnaar. Dan heb je dik 90 boeken achter je gelaten. Voor jou ook nog dit beeld dat ik je hierbij symbolisch overhandig. Het heet

Onnoemelijk veel mogelijkheden!

En staat volgens de maker voor Onze hedendaagse technieken die ons leiden ons naar een toekomst die ver reikt; gesymboliseerd door de lijn naar omhoog: Die ook wel wat op een vraagteken lijkt vonden wij.

Dat leek ons passend.